

**СЪВРЕМЕННИ ИЗМЕРЕНИЯ
НА
ЕВРОПЕЙСКОТО ОБРАЗОВАТЕЛНО
И
НАУЧНО ПРОСТРАНСТВО**

**Том 13
2025**

**MODERN DIMENSIONS
IN
THE EUROPEAN EDUCATIONAL
AND
RESEARCH AREA**

**Volume 13
2025**

Сборникът и научната конференция са реализирани в рамките на проект „Ежегоден пътуващ научен семинар с международно участие „Съвременни измерения на европейското научнообразователно пространство“ по Договор № ПЧФНП-2025-06 от 21.03.2025 г. с научен ръководител гл. ас. д-р Ива Стоилова Костадинова по вътрешен конкурс за разработка на проекти за издаване на научни трудове по Наредбата за условията и реда за оценката, планирането, разпределението и разходването на средствата от държавния бюджет за финансиране на присъщата на държавните висши училища научна или художественотворческа дейност на Министерството на образованието и науката на Република България.

Всички доклади са изцяло авторски, изразените мнения са на авторите.

**СЪВРЕМЕННИ ИЗМЕРЕНИЯ
НА
ЕВРОПЕЙСКОТО ОБРАЗОВАТЕЛНО
И
НАУЧНО ПРОСТРАНСТВО**

БЪЛГАРО-ТУРСКИ КУЛТУРНИ ОБЩУВАНИЯ

**СБОРНИК С ДОКЛАДИ
ОТ ДЕВЕТНАДЕСЕТИ МЕЖДУНАРОДЕН ПЪТУВАЩ СЕМИНАР
НА УниБИТ,
ПРОВЕДЕН В ГР. АЙВАЛЪК, ТУРЦИЯ**

25 – 31 май 2025 г.

**Академично издателство „За буквите – О писменехъ“
София • 2025 • Sofia**

СЪДЪРЖАНИЕ

ПОЗДРАВИТЕЛНИ АДРЕСИ	11
----------------------------	----

ПЛЕНАРНА СЕСИЯ

Стоян Денчев, Диана Стоянова. РОЛЯТА НА ТУРЦИЯ В УСЛОВИЯТА НА ПОЛИТИЧЕСКАТА ДИНАМИКА В СВЕТА. ЗАТИШИЕ ПРЕД БУРЯ.....	23
---	-----------

Боряна Бужашка, Ваня Добрева. БЪЛГАРСКИТЕ КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИ МАРШРУТИ В РЕПУБЛИКА ТУРЦИЯ	29
---	-----------

СЕКЦИЯ 1.

БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ, ПЕЧАТНИ КОМУНИКАЦИИ И УПРАВЛЕНИЕ НА ЗНАНИЯТА

Мюмюн Тахиров. СВОБОДА, ПОЗНАНИЕ И ЗНАНИЕ – СИНЕРГИЧНО ЕДИНСТВО	39
--	-----------

Елена Савова. ЕЛЕКТРОНЕН ОПИС И ДИГИТАЛНА ХУМАНИТАРИСТИКА: НОВИ ПОДХОДИ В ИЗСЛЕДВАНЕТО НА СЛАВЯНСКИТЕ КИРИЛСКИ СТАРОПЕЧАТНИ КНИГИ	47
--	-----------

Христина Богова, Деница Младенова. СТИМУЛИРАНЕ НА СЪТРУДНИЧЕСТВОТО МЕЖДУ АКАДЕМИЧНИ ИНСТИТУЦИИ И БИЗНЕСА ЧРЕЗ НАУКА, ТЕХНОЛОГИИ И ИНОВАЦИИ.....	55
--	-----------

Веселин Чантов. ПРАКТИЧНИ АСПЕКТИ НА ВНЕДРЯВАНЕТО НА ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ В РАБОТАТА НА БИБЛИОТЕКИТЕ	62
---	-----------

Красимира Александрова, Инна Димитрова. УЧАСТИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“ В ПРОЕКТ „ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНИ МЕТОДИ И СРЕДСТВА ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА РЪКОПИСНИ ПАМЕТНИЦИ“	69
--	-----------

Стелиана Йорданова. ИНТЕГРИРАН МОДЕЛ ЗА АКАДЕМИЧНО ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ. В ТЪРСЕНЕ НА ОБЩНОСТНИТЕ ДЕТЕРМИНАНТИ МЕЖДУ НАУЧНИТЕ ИНОВАЦИИ И СЪХРАНЯВАНЕТО НА КУЛТУРНАТА ИДЕНТИЧНОСТ	76
---	-----------

Поли Муканова. ЛИЧНАТА БИБЛИОТЕКА НА БАЛТАЗАР БОГИШИЧ	88
--	-----------

Надежда Томова. ПОНЯТИЯТА „МИТ“ И „СВРЪХЕСТЕСТВЕНО“ В СЪВРЕМЕННАТА БЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА.....	94
---	-----------

Станислава Чолова. ВЛИЯНИЕТО НА ПОКОЛЕНИЯ Х, Y И Z ВЪРХУ ТЕХНОЛОГИЧНОТО РАЗВИТИЕ НА ЕВРОПЕЙСКОТО ОБРАЗОВАТЕЛНО ПРОСТРАНСТВО	99
--	-----------

Милка Петрова. ЛИДЕРСТВО В ОБРАЗОВАНИЕТО ПРЕЗ ПРИЗМАТА НА КВАНТОВАТА ТЕОРИЯ: СИНЕРГИЯ, НЕСИГУРНОСТ И ПОТЕНЦИАЛ	104
---	------------

Елисавета Цветкова. ОПТИМИЗИРАНЕ НА БИБЛИОТЕЧНИТЕ УСЛУГИ ЧРЕЗ ВКЛЮЧВАНЕ НА ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ.....	112
---	------------

Ларс Арнолд Ритер. ИЗПОЛЗВАЕМОСТ НА СИСТЕМИТЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ОБУЧЕНИЕТО В ОБРАЗОВАНИЕТО ЗА ВЪЗРАСТНИ: КЛЮЧОВИ ФАКТОРИ ЗА УСПЕХ	119
---	------------

Ясена Чантова. ИЗКУСТВЕНИЯТ ИНТЕЛЕКТ КАТО РАЗКАЗВАЧ: / THE ROAD И БЪДЕЩЕТО НА ЛИТЕРАТУРНАТА КРЕАТИВНОСТ	127
--	------------

Ангел Георгиев. ИЗКУСТВЕНИЯТ ИНТЕЛЕКТ – ЧАСТ ОТ СЪВРЕМЕННИТЕ ОБЩЕСТВЕНИ КОМУНИКАЦИИ	134
--	------------

Мария Гуркова. ФОРМИРАНЕ НА ИНФОРМАЦИОННА И КОМУНИКАТИВНА КУЛТУРА НА СТУДЕНТИТЕ В ИНСТИТУЦИИТЕ ЗА ВИСШЕ ПРОФЕСИОНАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ	139
--	------------

СЕКЦИЯ 2. КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКО НАСЛЕДСТВО

Венцислав Велев. ПОГЛЕД ВЪРХУ КУЛТУРНАТА ИДЕНТИЧНОСТ КАТО СТРАТЕГИЧЕСКИ РЕСУРС: БЕЛЕЖКИ, СВЪРЗАНИ С НОВИ МОДЕЛИ ЗА АКАДЕМИЧНО ПАРТНЬОРСТВО	149
---	------------

Румен Драганов. КОГНИТИВЕН АНАЛИЗ НА БРОЯ НА ПЪТУВАНИЯТА НА БЪЛГАРСКИ ГРАЖДАНИ В СТРАНАТА И ЧУЖБИНА ЗА ПРИЛАГАНЕ В ОБРАЗОВАТЕЛНИЯ ТУРИЗЪМ.....	158
---	------------

Искра Цветанска. НОВОВЪЗНИКВАЩИ ТЕНДЕНЦИИ И ИНОВАЦИИ В ОПАЗВАНЕТО НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО.....	166
--	------------

Евгени Велев. ЕМОЦИОНАЛНО-ВИЗУАЛНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА ПРАВОСЛАВНОХРИСТИЯНСКИТЕ И ОСМАНОИСЛЯМСКИТЕ КУЛТУРНИ И ХУДОЖЕСТВЕНИ ТРАДИЦИИ И ПРАКТИКИ ПРЕЗ КЪСНОТО СРЕДНОВЕКОВИЕ И ПРОБЛЕМЪТ ЗА МИНАЛОТО И ПАМЕТТА	173
---	------------

Калин Стоев. ЕПИГРАФСКИТЕ ПАМЕТНИЦИ КАТО ИЗВОР ЗА ВОЕННОАДМИНИСТРАТИВНИТЕ ПРОМЕНИ НА БАЛКАНСКИТЕ ПРОВИНЦИИ (ВТОРАТА ПОЛОВИНА НА II В.)	182
---	------------

Нарцис Торбов. ВЪРХОВЕ ОТ КОПИЯ ОТ БЪЛГАРИЯ ОТ ПЪРВАТА ПОЛОВИНА НА II В. ПР. ХР., ПРИТЕЖАВАЩИ ОСОБЕНА ФОРМА НА ОСТРИЕТО	188
--	------------

София Василева. СИЛАТА НА СИМВОЛИТЕ. КАЗАНЛЪК – МАЛКИЯТ ГРАД С ГОЛЯМО КУЛТУРНО И ПРИРОДНО НАСЛЕДСТВО	193
---	------------

Вера Бонева. „МЪЛЧАЛИВ УЧИТЕЛ НА ПОКОЛЕНИЯТА“: МЕМОРИАЛНИЯТ МУЗЕЙ НА ВАСИЛ ЛЕВСКИ В СЕЛО КЪКРИНА.....	199
--	------------

Арсини Колев. ЕВРОПЕЙСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА ВОЕННАТА ПАМЕТ: БЪЛГАРИЯ И БАЛКАНСКИТЕ ВОЙНИ (1912 – 1913) ПРЕЗ ПРИЗМАТА НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО И ОБРАЗОВАНИЕТО	208
--	------------

Антоний Станимиров. ПАМЕТТА ЗА БАЛКАНСКИТЕ ВОЙНИ: ГЕРОИЗЪМ И ИДЕАЛИ	212
--	------------

Светла Шапкалова. С ДУХОВНО СЪРЦЕ НА ПОКЛОНЕНИЕ КЪМ СВЕТА БОГОРОДИЦА В ЕФЕС.....	219
---	------------

Тина Петрова. ПОПУЛЯРИЗИРАНЕ НА НАЦИОНАЛНОТО АУДИО-ВИЗУАЛНО НАСЛЕДСТВО ЧРЕЗ ИНТЕРНЕТ ПЛАТФОРМИ.....	230
--	------------

СЕКЦИЯ 3. ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ И ИНФОРМАЦИОННИ НАУКИ

Даниела Павлова, Панайот Гиндев, Иванка Павлова. ИЗСЛЕДВАНЕ НА НОРМАТИВНИТЕ ДОКУМЕНТИ, НАЦИОНАЛНО И ЕВРОПЕЙСКО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО, ОПРЕДЕЛЯЩИ ИЗПОЛЗВАНЕТО НА ИЗКУСТВЕНИЯ ИНТЕЛЕКТ.....	239
Детелина Витанова. РОЛЯТА НА ИЗКУСТВЕНИЯ ИНТЕЛЕКТ В ОПТИМИЗАЦИЯТА НА ОБРАЗОВАТЕЛНИТЕ ПРОЦЕСИ.....	252
Деница Димитрова. ЧОВЕК 2.0: ИЗКУСТВОТО ДА СЕ АДАПТИРАШ В ЕПОХАТА НА AI	259
Моника Игнатова. ЕКОЛОГИЯ НА НАСИЛИЕТО В СОЦИАЛНИТЕ МРЕЖИ: ПРАКТИКИ, КОНТЕКСТИ И ГРАМАТИКА НА ОНЛАЙН ВРЕДАТА	252
Арно Оннен. КАК КОМПЕТЕНЦИИТЕ ЗА ДИГИТАЛНИТЕ И ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ ТЕХНОЛОГИИ ВЛИЯТ ВЪРХУ ИНОВАЦИИТЕ И СЪТРУДНИЧЕСТВОТО В ОРГАНИЗАЦИИТЕ, ПРЕМИНАВАЩИ ПРЕЗ ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦИЯ	276
Малте Шулер. ФАКТОРИ ЗА УСПЕХ НА ЦИФРОВИЯ БРАНДИНГ В СОЦИАЛНИТЕ МЕДИИ	282

СЕКЦИЯ 4. СИГУРНОСТ И ОТБРАНА

Пламен Теодосиев. РИСКОВЕ ОТ ВЪВЕЖДАНЕТО НА ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ В ДИПЛОМАТИЧЕСКАТА ДЕЙНОСТ. ВЪЗМОЖНИ МЕТОДИ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ	289
Йордан Деливерски. ПЪТЯТ НА БЪЛГАРИЯ КЪМ ЕВРОЗОНАТА. ПЕРСПЕКТИВИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА	296
Мартин Захариев, Панайот Гиндев, Даниела Павлова. ПРАВНА И ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА ЗА ДОКЛАДВАНЕ НА НАРУШЕНИЯ НА СИГУРНОСТТА НА ЛИЧНИТЕ ДАННИ: АНАЛИЗ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ИЗИСКВАНИЯ И НАЦИОНАЛНИТЕ МЕХАНИЗМИ ЗА ПРИЛАГАНЕ	302
Ралица Йотова. ОТКЛОНЕНИЯ НА ИНФОРМАЦИЯТА И ТЯХНОТО ВЪЗДЕЙСТВИЕ ВЪРХУ ОБЩЕСТВЕНИТЕ НАГЛАСИ: ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ИНФОРМАЦИОННАТА КУЛТУРА В ПОГРАНИЧНИ РАЙОНИ	311
Стоян Боянов. ИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИЯ НА ВЪТРЕШНАТА СИГУРНОСТ В КНЯЖЕСТВО БЪЛГАРИЯ (1879 Г.): ПЪРВИ УПРАВЛЕНСКИ ПРАКТИКИ В СИГУРНОСТТА	319

CONTENTS

WELCOMING ADDRESSES.....	11
--------------------------	----

PLENARY SESSION

Stoyan Denchev, Diana Stoyanova. THE ROLE OF TURKEY IN THE CONDITIONS OF POLITICAL DYNAMIC IN THE WORLD. CALM BEFORE THE STORM.....	28
--	----

Boryana Buzhashka, Vanya Dobрева. BULGARIAN CULTURAL AND HISTORICAL ROUTES IN THE REPUBLIC OF TURKEY	36
---	----

SECTION 1. LIBRARY SCIENCE, PUBLIC COMMUNICATIONS AND KNOWLEDGE MANAGEMENT

Myumyun Tahirov. FREEDOM, COGNITION AND KNOWLEDGE – A SYNERGIC UNITY	46
---	----

Elena Savova. ELECTRONIC CATALOGUE AND DIGITAL HUMANITIES: NEW APPROACHES TO THE STUDY OF SLAVIC CYRILLIC EARLY PRINTED BOOKS.....	54
---	----

Hristina Bogova, Denitsa Mladenova. FOSTERING COOPERATION BETWEEN ACADEMIC INSTITUTIONS AND BUSINESS THROUGH SCIENCE, TECHNOLOGY AND INNOVATION	61
--	----

Veselin Chantov. PRACTICAL ASPECTS OF IMPLEMENTING ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN LIBRARY OPERATIONS	68
---	----

Krasimira Aleksandrova, Inna Dimitrova. PARTICIPATION OF THE NATIONAL LIBRARY “ST. ST. CYRIL AND METHODY” IN THE PROJECT “INTERDISCIPLINARY METHODS AND TOOLS FOR RESEARCH OF MANUSCRIPT MONUMENTS”	75
--	----

Steliana Yordanova. AN INTEGRATED MODEL FOR ACADEMIC INTERACTION IN SEARCH OF GENERIC DETERMINANTS BETWEEN SCIENTIFIC INNOVATIONS AND CULTURAL IDENTITY	87
--	----

Polly Mukanova. THE PRIVATE LIBRARY OF BALTAZAR BOGISHICH	93
--	----

Nadezhda Tomova. THE CONCEPTS OF “MYTH” AND “SUPERNATURAL” IN MODERN BULGARIAN LITERATURE.....	98
---	----

Stanislava Cholova. THE IMPACT OF GENERATIONS X, Y, Z ON THE TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT OF THE EUROPEAN EDUCATIONAL AREA.....	103
---	-----

Milka Petrova. LEADERSHIP IN EDUCATION THROUGH THE LENS OF QUANTUM THEORY: SYNERGY, UNCERTAINTY, AND POTENTIAL.....	111
--	-----

Elisaveta Tsvetkova. OPTIMISING LIBRARY SERVICES BY INCORPORATING ARTIFICIAL INTELLIGENCE	118
--	-----

Lars Arnold Ritter. USABILITY OF LEARNING MANAGEMENT SYSTEMS IN ADULT EDUCATION: KEY SUCCESS FACTORS.....	126
Yasena Chantova. ARTIFICIAL INTELLIGENCE AS A NARRATOR: <i>I THE ROAD</i> AND THE FUTURE OF LITERARY CREATIVITY	133
Angel Georgiev. ARTIFICIAL INTELLIGENCE – PART OF MODERN PUBLIC COMMUNICATIONS	138
Maria Gurkova. FORMATION OF INFORMATION AND COMMUNICATION CULTURE OF STUDENTS IN HIGHER PROFESSIONAL INSTITUTIONS	146

SECTION 2. CULTURAL AND HISTORICAL HERITAGE

Ventzislav Vele. A PERSPECTIVE ON CULTURAL IDENTITY AS A STRATEGIC RESOURCE: NOTES RELATED TO NEW MODELS FOR ACADEMIC PARTNERSHIP	157
Rumen Draganov. COGNITIVE ANALYSIS OF THE NUMBER OF TRAVELS OF BULGARIAN CITIZENS IN THE COUNTRY AND ABROAD FOR APPLICATION IN EDUCATIONAL TOURISM.....	165
Iskra Tsvetanska. EMERGING TRENDS AND INNOVATIONS IN CULTURAL HERITAGE CONSERVATION	172
Evgeni Vele. MOTIONAL-VISUAL DIMENSIONS OF OTTOMAN-ISLAMIC AND ORTHODOX-CHRISTIAN CULTURAL AND ARTISTIC TRADITIONS AND PRACTICES DURING THE LATE MIDDLE AGES AND THE PROBLEM OF THE PAST AND MEMORY	181
Kalin Stoev. EPIGRAPHIC MONUMENTS AS A SOURCE FOR THE MILITARY-ADMINISTRATIVE CHANGES IN THE BALKAN PROVINCES (SECOND HALF OF THE 2 ND CENTURY AD)	187
Nartsis Torbov. SPEAR POINTS FROM BULGARIA FROM THE FIRST HALF OF THE 2 ND C. BC, HAVING A PARTICULAR SHAPE OF THE BLADE	192
Sofia Vasileva. THE POWER OF SYMBOLS. THE CASE OF KAZANLAK – A SMALL TOWN WITH A GREAT CULTURAL AND NATURAL HERITAGE	198
Vera Boneva. “SILENT TEACHER OF GENERATIONS”: THE MEMORIAL MUSEUM OF VASIL LEVSKI IN THE VILLAGE OF KAKRINA.....	207
Arsini Kolev. EUROPEAN DIMENSIONS OF MILITARY MEMORY: BULGARIA AND THE BALKAN WARS (1912 – 1913) THROUGH THE LENS OF CULTURAL HERITAGE AND EDUCATION	211
Antoni Stanimirov. MEMORY OF THE BALKAN WARS: HEROISM AND IDEALS	218
Svetla Shapkalova. WITH A SPIRITUAL HEART OF WORSHIP TO THE HOLY THEOLOGIAN IN EPHESE	229
Tina Petrova. POPULARIZATION OF THE NATIONAL AUDIOVISUAL HERITAGE THROUGH INTERNET PLATFORMS.....	235

SECTION 3. INFORMATION TECHNOLOGIES AND INFORMING SCIENCE

Daniela Pavlova, Panayot Gindev, Ivanka Pavlova. STUDY OF REGULATORY DOCUMENTS, NATIONAL AND EUROPEAN LEGISLATION DEFINING THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE	251
Detelina Vitanova. THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN OPTIMIZING EDUCATIONAL PROCESSES	258
Denitsa Dimitrova. HUMAN 2.0: THE ART OF ADAPTATION IN THE AGE OF AI	264
Monika Ignatova. ECOLOGY OF VIOLENCE IN SOCIAL NETWORKS: PRACTICES, CONTEXTS AND GRAMMAR OF ONLINE HARM.....	275
Arno Onnen. HOW DIGITAL AND AI COMPETENCIES INFLUENCE INNOVATION AND COLLABORATION IN DIGITALLY TRANSFORMING ORGANIZATIONS	281
Malte Schuller. SUCCESS FACTORS FOR DIGITAL BRANDING IN SOCIAL MEDIA.....	285

SECTION 4. SECURITY AND DEFENCE

Plamen Teodosiev. RISKS OF INTRODUCING ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN DIPLOMATIC ACTIVITIES. POSSIBLE PREVENTION METHODS	295
Jordan Deliversky. BULGARIA'S PATH TO THE EURO AREA. PERESPECTIVES AND CHALLENGES	301
Martin Zahariev, Panayot Gindev, Daniela Pavlova. LEGAL AND INSTITUTIONAL FRAMEWORK FOR REPORTING PERSONAL DATA BREACHES: ANALYSIS OF EUROPEAN REQUIREMENTS AND NATIONAL ENFORCEMENT MECHANISMS	310
Ralitsa Yotova. INFORMATION DEVIATIONS AND THEIR IMPACT ON PUBLIC ATTITUDES: CHALLENGES TO INFORMATION CULTURE IN BORDER REGIONS	318
Stoyan Boyanov. THE INSTITUTIONALIZATION OF INTERNAL SECURITY IN THE PRINCIPALITY OF BULGARIA (1879): EARLY GOVERNANCE PRACTICES IN SECURITY	325

ИНТЕГРИРАН МОДЕЛ ЗА АКАДЕМИЧНО ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ. В ТЪРСЕНЕ НА ОБЩНОСТНИТЕ ДЕТЕРМИНАНТИ МЕЖДУ НАУЧНИТЕ ИНОВАЦИИ И СЪХРАНЯВАНЕТО НА КУЛТУРНАТА ИДЕНТИЧНОСТ

Стелиана Йорданова

Университет по библиотекознание и информационни технологии

Резюме: Докладът изследва възможностите за изграждане на модел за академично взаимодействие, който съчетава стремежа към научни иновации с необходимостта от съхраняване и развитие на културната идентичност. В контекста на глобалните трансформации в системите на висшето образование и научната дейност, както и в отговор на належащата нужда от културна устойчивост, се предлага интердисциплинарен и стратегически подход към академическото „коопериране“. Чрез прилагането на качествени методи и сравнителен анализ на международни академични практики се извеждат ключови принципи за устойчиво сътрудничество между научни институции, културни организации и иновационни структури.

Ключови думи: академично взаимодействие; културна идентичност; научни иновации; стратегическо планиране; интегриран модел

ВЪВЕДЕНИЕ

В началото на XXI в. светът преживява дълбоки трансформации във всяка област на човешката дейност, включително в сферите на знанието, културата и иновациите. Глобализацията на научния обмен, дигитализацията на образователните процеси и ускореното технологично развитие поставят академичните институции пред нови предизвикателства, изискващи адаптация към форми на сътрудничество, които надхвърлят традиционните рамки на дисциплинариност, национални граници и културни ограничения. В същото време тази динамика създава и риск от културна хомогенизация, загуба на локална идентичност и маргинализиране на устойчивите културни традиции.

Целта на настоящото изследване е да идентифицира и анализира съществуващите форми на интегрирано академично взаимодействие, да оцени тяхната ефективност и да предложи концептуален модел, основан на стратегическо мислене, интердисциплинариност и културна осъзнатост. Изследването следва интердисциплинарен подход, който съчетава теоретичен анализ, сравнително изследване на добри практики и критично осмисляне на рамковите политики в областта на науката, образованието и културата.

В този контекст докладът разглежда академичното взаимодействие не само като средство за повишаване на научния капацитет, но и като платформа за устойчива културна идентичност. Този подход може да послужи като стратегически ресурс за изграждането на научни екосистеми с локален характер, но с глобален потенциал.

Методология на изследването

Настоящото изследване се основава на интердисциплинарна методологическа рамка, която обхваща преглед на научна литература, сравнителен анализ, интерпретативен подход и приложни иновативни принципи. В този контекст се открояват четири основни елемента, върху които се изгражда аналитичната структура на изследването:

- Критичен преглед на научната литература, свързана с академичното взаимодействие, трансдисциплинарни модели и теориите за културна идентичност;

- Сравнителен анализ на съществуващи международни и национални модели за академично коопериране, които интегрират културни елементи (чрез подхода на конкретни казуси – case studies);

- Интерпретативен подход, чрез който се изследват значенията и практиките на взаимодействието, като се обръща внимание на контекста, ценностите и локалните особености;
- Принципи на интердисциплинарността, които позволяват свързването на академичното знание с практически полета на действие като културна политика, образование и иновации.

Базов теоретичен контекст

Академичното взаимодействие се разглежда като ключов механизъм за съвместно генериране на знания, споделяне на ресурси и изграждане на устойчиви научни капацитети. Сред утвърдените форми на такова сътрудничество се открояват двустранните и многостранните партньорства, академичните консорциуми, съвместните образователни и изследователски програми, мобилността на преподаватели и изследователи, както и функционирането на виртуални научни общности (Altbach & Knight 2007). В съвременния контекст тези класически модели се развиват и допълват, отразявайки промяната в разбирането за сътрудничество като динамичен, многоизмерен и ценностно ориентиран процес. През последното десетилетие се наблюдава преход от колаборативни към интегративни модели, при които акцентът пада не само върху резултатите от съвместната дейност, но и върху процеса на кокреация, включване на различни типове знание и споделена визия за устойчиво развитие.

Концепции за културна идентичност в научния дискурс. Подходи

Културната идентичност, макар и исторически свързана с изследванията в областта на културологията, философията и антропологията, все по-често навлиза и в научния дискурс, свързан с образованието и научната етика. Идентичността се разбира не като статично състояние, а като динамичен процес на конструиране и преговаряне, особено в контекста на интеркултурно взаимодействие (Hall, S. 1996; Bauman, Z. 2000.).

В съвременните условия на глобализирано академично пространство, характеризиращо се с висока мобилност на студенти, преподаватели и идеи, идентичността все по-рядко се разглежда като фиксирана същност, стабилно наследена или трайно установена. Вместо това тя се разглежда като динамичен феномен – резултат от непрекъснато конструиране, преговаряне и адаптация спрямо различни културни, социални и институционални условия.

Особено в контекста на интеркултурното взаимодействие – било то в рамките на международни академични партньорства, студентски мобилности или интердисциплинарни проекти – културната идентичност се явява не просто „фон“, а активен компонент, който може както да улеснява, така и да усложнява процесите на сътрудничество. В този смисъл интегрирането на културната чувствителност в научния и образователния процес не е просто етично изискване, а стратегическо условие за устойчиво академично взаимодействие.

Понятието за „интеграция“ в научен контекст надхвърля обичайното разбиране за междуинституционално сътрудничество или съвместна работа между различни специалисти. То предполага създаване на нови, обединени парадигми и детерминанти, в които научни полета, социални практики и културни перспективи се свързват и взаимно се допълват. Този тип интеграция изисква от учените не само методологична гъвкавост, но и отвореност към различията в ценностните основи на различните дисциплини.

Интегрираните модели в научната и образователната практика не се изчерпват с междудисциплинарна колаборация, а обхващат и координация между различни типове институции – академични, културни, образователни, бизнес и иновационни структури. Такъв подход създава възможност за изграждане на среда, в която научното знание не просто се прилага към обществото „отвън“, а активно взаимодейства с неговия културен и социален контекст. Това взаимодействие е от съществено значение за генериране на решения с реална обществена стойност и трайно въздействие – особено когато става въпрос за социално значими и чувствителни теми, изискващи дългосрочна ангажираност и устойчивост.

Глобални и локални тенденции в научното партньорство

В световен мащаб академичното сътрудничество претърпява значителна трансформация, подчинена на няколко отчетливи тенденции, които оформят както стратегическите приоритети на университетите, така и начина, по който се генерира и прилага научното знание. На преден план излизат интернационализацията на изследователските дейности, дигитализацията на научните мрежи, засиленият акцент върху социалното въздействие на научната продукция и необходимостта от културна релевантност на академичната дейност. Тези процеси отразяват както натиска за повишаване на научната ефективност и иновативност, така и осъзнаването, че устойчивото научно развитие не може да се реализира без адекватно разбиране на културните и социалните реалности, в които то се осъществява.

Особено показателен в този смисъл е примерът на европейските изследователски програми, сред които „Horizon Europe“ играе водеща роля. В рамките на тази програма все по-категорично се настоява за включване на компоненти от социалните и хуманитарните науки (SSH) в интердисциплинарните и технологично ориентирани проекти. Това изискване не е формално или периферно – напротив, то предполага концептуално отваряне към въпроси за културна идентичност, социална справедливост, етика и участие на общности, особено когато научната дейност е насочена към иновации със силно въздействие върху обществото. Различните видове анализи показват, че това е нещо позитивно, но то не е достатъчно. Ако се направи преглед и оценка на един от основните показатели за успешно обществено развитие, а именно броя на заявените и утвърдени патенти, ясно ще забележим, че на първо място, и то със значителна преднина, е Китай, следван от Съединените американски щати, Япония, Южна Корея и чак след това е Европейският съюз!

На локално и регионално ниво, включително в рамките на Централна и Източна Европа, се наблюдават усилия за адаптиране на приложимите глобални модели към специфичните национални условия. Това често се реализира чрез изграждане на академични кълстери, създаване на научно-образователни региони или иновативни партньорства между университети, културни институции и местни общности. В страни с дълбоко вкоренени културни традиции и богато наследство – каквато например безспорно е България – тези процеси придобиват особена значимост. Културата следва да се разбира не само като обект на съхраняване и опазване, а и като ресурс с висока добавена стойност за научното развитие – фактор, който може да насърчи създаването на уникални, чувствителни форми на академично сътрудничество.

Такова стратегическо позициониране на културата като активен участник в научния процес позволява едновременно утвърждаване на националната идентичност и отваряне към глобални академични мрежи. В дългосрочен план то също така подпомага изграждането на устойчиви изследователски екосистеми, в които знанието не се възпроизвежда самоцелно, а е обвързано със социална полза, културна осъзнатост и междуинституционална отговорност.

Анализ на интегрирани европейски модели за академично взаимодействие и сътрудничество

Интегрираните модели за академично взаимодействие и сътрудничество се характеризират с подходи, които обединяват университети, научни организации, културни институции и индустриални партньори в рамките на съвместни инициативи. Тези модели поставят акцент върху взаимното обогатяване на знания и културни ценности, като целта е не само постигане на научни резултати, но и развитие на иновации, които са съобразени със социалния и културния контекст. Следващите примери представят някои от водещите международни практики, които успешно илюстрират приложението на интегрирани модели:

- Европейски университетски алианси (напр. ARQUS European University Alliance) – тези алианси обединяват водещи академични институции за мултидисциплинарни и транснационални изследвания. ARQUS е пример за такава инициатива, която включва университети от различни европейски държави и осигурява платформи за академичен обмен, научно

сътрудничество и образователни програми. Особено важно е, че тези алианси интегрират културната идентичност като основа за изграждане на устойчиви иновации и научни резултати. Например те включват образователни инициативи, които не само че обогатяват академичната и научна работа, но и укрепват културните връзки между страните участници, като същевременно се насърчава междудисциплинарността в областта на науката и иновациите. Културният обмен, обогатен с различни перспективи и опит, играе също така ключова роля в създаването на нови научни парадигми и устойчиви социални иновации.¹

- Програмата „Science meets Regions“ на Европейската комисия, която цели да стимулира сътрудничеството между научните среди и регионалните и местни власти. Тази програма подчертава как научните изследвания могат да бъдат трансформирани в устойчиви решения за местни и регионални социални предизвикателства, като същевременно се интегрират културни и исторически аспекти в процеса на иновация.²

- Проектът „Humanities in the European Research Area“ (HERA), който събира университети и културни организации от различни европейски държави с цел създаване на културно обогатени изследвания и иновации. Този проект е пример за възможността да се интегрира хуманитарната наука с индустриални и технологични изследвания с оглед на устойчивото развитие и културната запазеност.³

Мрежи, клъстери и изследователски консорциуми

Нови формати за академично коопериране, като мрежи, клъстери и изследователски консорциуми, се явяват ключови елементи за създаването на динамични и устойчиви научни екосистеми. Тези форми на сътрудничество са все по-често предпочитани заради своята гъвкавост и способността да обединяват различни участници от широк спектър научни области, институции и културни контексти. Те предлагат иновационни възможности за съвместна работа, като същевременно стимулират обмена на знания и опит между различни дисциплини.

Обикновено тези инициативи се базират на мултидисциплинарни подходи, които обхващат не само различни академични области, но и включват участието на индустриални партньори, културни институции, обществени и политически структури. Пример за такъв тип сътрудничество може да бъде изследователският консорциум, който събира университети, изследователски институти и бизнес организации за разрешаване на комплексни социални и технологични проблеми. Тези мрежи и клъстери не само че разширяват обхвата на научните изследвания, но също така създават условия за по-дълбока интеграция на културни и социални перспективи в научния процес.

Предимството на тези модели е в тяхната способност да създават устойчиви научни екосистеми, които не само че генерират иновации, но и формират нови научни и социални парадигми, които отразяват глобални и локални нужди. Те играят важна роля в изграждането на нови форми на академично сътрудничество, които отговарят на съвременните предизвикателства на глобализираната и технологично напреднала научна среда.

Такива са:

- Изследователски консорциуми като част от „Horizon Europe“⁴ предлагат уникални възможности за свързване на научни и индустриални партньори с цел извършване на приложни изследвания, които създават иновации с реална социална стойност. В тези консорциуми обикновено участват културни институции като активни участници в изследователските процеси, което води до създаване на мултидисциплинарни решения;

- Клъстери (например Cultural and Creative Sectors Clusters в ЕС)⁵ са форми на сътрудничество между академични институции, малки и средни предприятия (МСП) и местни власти. Тези клъстери интегрират културни и иновационни възможности с цел развитие на творческите индустрии и устойчива икономика в региони;

- Мрежите за сътрудничество (например Erasmus+⁶ Partnerships) имат огромен потенциал за интегриране на научни и културни изследвания в рамките на образователни и на-

учни инициативи. Чрез тези мрежи се осигурява обмен на студентски и академичен опит, което позволява усвояването на различни културни перспективи и нови подходи за иновации.

Механизми за интеграция между наука, иновации и култура

Интеграцията на наука, иновации и култура се осъществява чрез различни механизми и практики, които не само засилват взаимодействието и сътрудничеството между различни дисциплини и институции, но и създават нови възможности за съвместни изследвания и иновации. Тези механизми включват съвместни научни проекти, обмен на знания и ресурси, както и съвместно развитие на нови технологии и подходи, които отразяват както научните, така и културните изисквания на съвременното общество.

Съществуват множество примери за успешни инициативи, които интегрират научните и културните перспективи, като например съвместни изследователски проекти между университети и културни институции, които се фокусират върху културното наследство, социални иновации и устойчиво развитие. Тези партньорства предлагат нови подходи към проблемите на глобализацията, културната хомогенизация и социалното неравенство, като използват научни методи за решаване на реални културни и социални въпроси.

Технологиите също играят важна роля в този процес, предоставяйки нови възможности за дигитализация на културното наследство, което позволява създаването на нови форми на взаимодействие между науката и културата.

Тези механизми не само подпомагат научните изследвания и иновациите, но също така способстват за създаването на културно осъзнати научни решения, които могат да имат дългосрочен социален ефект, като например:

- Публично-частни партньорства за културни и научни иновации, които включват съвместни усилия между университети, иновационни хъбове, културни институции и местни власти. Тези партньорства се фокусират върху използването на културните ресурси като двигател за иновации, които са не само икономически продуктивни, но и социално устойчиви;
- Европейски проекти за културни иновации, като тези, подкрепяни от Creative Europe Programme, съчетават научни изследвания и културни практики за създаване на нови изразни форми, които интегрират традиции и иновации в една обща рамка;
- Проекти за цифровизация на културното наследство (напр. Europeana), които свързват научни изследвания с иновации в културния сектор, като същевременно осигуряват достъпност и интерпретация на културно наследство през дигитални канали.

Ролята на стратегическото планиране и научната визия

Стратегическото планиране и научната визия играят централна роля в успеха на интегрираните модели за академично сътрудничество. За да бъдат тези модели ефективни и устойчиви, е необходимо да се изградят добре обосновани стратегии, които ясно дефинират целите и приоритетите на сътрудничеството. Правилно формулираните научни стратегии не само че могат да създадат стабилни и трайни механизми за сътрудничество между различни партньори – университети, изследователски институти, индустриални и културни организации, – но и да формират рамката, в която тези партньорства могат да процъфтяват.

Една от основните цели на стратегическото планиране е да укрепи капацитета за иновации, като същевременно насърчава съвместно разширяване на научните и технологични хоризонти. Когато различни партньори със специализирани знания и ресурси работят по общи проекти, това не само че води до нови открития и решения, но също така създава основа за дългосрочни иновации.

Освен това стратегическите научни визии трябва да бъдат гъвкави, за да могат да се адаптират към променящите се условия и новопостъпващите знания и технологии. Това означава, че плановете трябва да бъдат не само дългосрочни, но и динамични, като позволяват на партньорите да реагират на нови предизвикателства и възможности в реално време.

Тази интеграция на стратегическо планиране с научна визия е критична за създаването на ефективни и устойчиви научни екосистеми, които могат да генерират иновации и да отговорят на глобалните социални, икономически и културни предизвикателства.

Културна идентичност в контекста на научното взаимодействие и сътрудничество. Локални културни кодове

В условията на глобализация и нарастващото научно взаимодействие и сътрудничество съществува сериозен риск от хомогенизация на културните различия, което може да доведе до културна загуба и отслабване на уникалността на локалните идентичности. Когато различни научни култури и практики се срещат в рамките на международни проекти, съществува опасност от заличаване на специфичните за всяка култура особености и традиции. Този процес може да бъде особено изразен при партньорства между развиващи се и индустриализирани региони, в които локалните традиции и познания лесно биват потискани или изместени от утвърдените и стандартизирани научни методи, често свързани с доминиращите западни институции.

Проблемът с хомогенизацията не се състои само в унифицирането на научните подходи, но и в изграждането на глобални изследователски рамки, които понякога не отчитат разнообразието от културни особености. Локалните знания и практики, които често са със силен социален и културен корен, може да бъдат възприемани като „по-нисши“ или „недостатъчни“, а това създава опасност от тяхната маргинализация в научните и иновационни процеси. При тези условия локалните иновации и традиции могат да бъдат пренебрегвани дори ако имат значителен принос към решаването на глобални проблеми като устойчивото развитие, социалната справедливост и културното разнообразие.

Един от основните въпроси, пред които сме изправени, е как да се интегрират културните различия в научните изследвания, без да се жертва локалната специфика и без да се потиска идентичността на различните култури. Важно е да се намери баланс между глобалните научни тенденции и нуждата от признаване на уникалността на локалните култури и традиции.

Хомогенизацията, и в частност глобализацията в областта на културата, може да бъде пагубна, когато се опитват да се наложат универсални рамки и стандарти за всички култури, без да се отчетат тяхната специфика и историческа стойност. Изследвания, които игнорират локалните традиции и знания, рискуват не само да не се справят с проблемите, за които са предназначени, но и да отслабят възможността за създаване на иновации, които истински отразяват глобалния контекст и културната многопластовост. Следователно изключително важно е да се утвърди концепцията за „културна инклузивност“ в академичните изследвания и иновациите, за да се осигури устойчивото развитие на глобалната научна общност, като същевременно се защитава културното наследство на различните региони и държави.

Всяко международно научно партньорство включва взаимодействие между различни културни кодове. Тези кодове обхващат специфични ценности, традиции, убеждения и социални практики, които влияят на начините на работа, комуникация и вземане на решения в рамките на даден проект. Разбирането на тези културни различия е не само полезно, но и абсолютно необходимо за успешното протичане на съвместните научни инициативи.

В изследователски консорциуми, например в Европейския съюз, а и в останалата част на Европа, често се сблъскваме с различия в подходите към лидерство и организация на работния процес. В някои култури, например в Германия, Турция или Франция, доминира йерархичен модел на управление, в който властта и вземането на решения са концентрирани в ръцете на лидерите или водещите учени. В други култури, като например в скандинавските държави, Северна, Южна Америка и Австралия, се предпочита хоризонтален модел на организация, при който се набляга на колективността и консенсусното вземане на решения.

Ако тези различия не се вземат предвид в ранните етапи на сътрудничеството, могат да възникнат сериозни недоразумения, които да възпрепятстват ефективността на проекта. Например в ситуации, когато някои партньори очакват бързи, централизирани решения, до-

като други предпочитат повече време за обсъждане и постигане на консенсус, може да се стигне до забавяния и конфликти, които да доведат до неефективност и разочарование сред участниците.

Разбира се, културните различия не се изчерпват само с различия в лидерските подходи. Те могат да обхващат и разлики в стиловете на комуникация, подходите към времето и сроковете, възприятията за успех и неуспех, както и различия в научните практики и методологии. Например в някои култури се отдава голямо значение на подробната документация и формалности, докато в други се предпочита по-неформален подход към комуникацията и организацията на работата.

Следователно успешното международно научно сътрудничество изисква внимание към културните различия и активно прилагане на стратегии за културна адаптация. Това може да включва например провеждане на културни тренировки за екипите, създаване на ясни правила за комуникация и управление на проекти, както и осигуряване на прозрачност и взаимно уважение към различията. Когато тези аспекти се разглеждат в контекста на по-широкото сътрудничество, те могат да обогатят научните изследвания и да доведат до по-успешни и устойчиви резултати.

В културни проекти, които свързват наука с художествени изследвания, често се сблъскваме с разлики в интерпретацията на концепции като красота, етика и идентичност. Тези различия, ако не бъдат правилно отчитани, могат да предизвикат конфликти или да доведат до неразбирателства между участниците в проекта. Пример за това може да бъде съвместен проект между художници и учени от различни културни среди, където възприятията за естетика и художествено изразяване могат да се различават значително. В някои култури красотата например може да се свързва с хармония и баланс, докато в други може да има акцент върху индивидуализма и експресивността.

Тези различия в интерпретацията могат да се окажат бариера за сътрудничество, ако не се вземе под внимание локалната културна перспектива на участниците. Важно е, когато се работи по международни културни проекти, да се подходи към тези различия с отвореност и уважение, като се предоставя пространство за представяне и разискване на разнообразни културни възприятия.

Проектите, които се стремят към глобално сътрудничество, трябва да се фокусират върху уважението и интеграцията на местни културни кодове, като същевременно избягват шаблони и универсални подходи, които водят до културна унификация. Културното разнообразие трябва да бъде не само признато, но и активно включено в рамките на научните и художествените изследвания. Това не само ще обогатява проекта, но и води до по-дълбоки, автентични резултати, които отразяват уникалността на всяка култура и същевременно създават възможности за истинско културно обмяна и разширяване на обхвата на изследванията.

В този контекст интеграцията на местните културни перспективи може да се осъществи чрез активно сътрудничество с местни художници, музиканти, културни дейци, педагози и учени, които разбират спецификите на своите култури и могат да предложат ценни насоки за интерпретация и представяне на различията по начин, който е уважителен и значим за всички участници. Така глобалните културни проекти могат да бъдат реализирани по начин, който не само зачита, но и изтъква богатството на културното разнообразие.

Модели за съвместна научна дейност, които запазват културните елементи и специфики

Възможността за съвместна научна дейност, която интегрира културни елементи, е основна предпоставка за успешното и устойчиво сътрудничество между различни научни и културни общности. Тези взаимодействия не само разширяват обхвата на научните изследвания, но също така обогатяват процеса на иновации, като създават синергия между традиционни и съвременни научни подходи. За да се запазят културните маркери, важни са модели, които не само признават, но и активно подчертават ролята на културното наследство в

научните изследвания, като дават възможност за възстановяване, съхранение и приложение на специфични културни знания. Такива модели включват и форми на работа, които са чувствителни към различията между участниците, като уважават и интегрират различните културни контексти и социални реалности в процеса на съвместната работа. Важен аспект е и подходът на инклузивност, който гарантира, че различните културни перспективи се изразяват и влияят на научните резултати, като същевременно се избягват рисковете от културна хомогенизация и унификация.

Културно обогатени изследователски мрежи, които активно интегрират местни културни изследвания като част от техните основни изследователски усилия, като *Humanities in the European Research Area (HERA)*, обвързват научни изследвания в хуманитарните науки с културни и исторически аспекти, предлагат модели за сътрудничество, които запазват важни културни маркери като литература, изкуства и исторически архиви.

Международните клъстери за културни иновации предлагат платформи за обмен на знания между академии и културни институции, които съчетават изследвания в научни области със съхранение на културни традиции. Например Erasmus+ сътрудничи с образователни, научни и културни организации от целия свят, които насърчават обмена на знания.

Връзка между академичното знание и културното наследство

По същество информацията за културното наследство в своя синтезиран вид представлява специфично академично знание. Научната работа може да играе ключова роля в съхраняването и интерпретирането на културното наследство, като не само го опазва, но и предоставя нови перспективи за разбирането на неговото значение и приложение в съвременния свят. Чрез иновации в технологиите научните изследвания имат потенциала да помогнат за по-доброто разбиране и опазване на културните ценности, като същевременно ги правят достъпни за глобалната общност.

Тези изследвания могат да обхващат:

- Цифровизация на културни обекти – научни проекти, които използват новите технологии като 3D сканиране и дигитализация на исторически артефакти, играят важна роля в запазването на културното наследство за бъдещите поколения. Те не само осигуряват физическата защита на обектите, но и създават възможности за глобален достъп до тях, като така правят културното наследство по-достъпно и значимо за по-широка аудитория. Това също така създава възможности за нови изследвания и иновации в различни области, свързани с дигиталните хуманитарни науки.

- Изследвания в областта на културната антропология – академични изследвания в тези области могат да помогнат за разкрития, свързани с историческите корени на културни практики, вярвания и социални структури, които формират културните идентичности на народи и етноси. Тези изследвания предлагат дълбочинни анализи и интерпретации, които могат да разширят разбирането на културните процеси и тяхното значение за съвременното общество.

Интегрирането на културното наследство в научния процес не само предоставя уникална възможност за неговото опазване, но и създава нови пътища за интеграция на традиционни знания в модерния научен и иновационен контекст. Това е също така важен елемент в контекста на глобализацията, тъй като подпомага изграждането на по-широкото глобално разбиране за културните различия и тяхното значение за съвременното човечество.

Интегриран модел за културно взаимодействие и сътрудничество

Въз основа на проведено изследване и анализ на съществуващите практики в областта на академичното сътрудничество, културната идентичност и иновациите се предлага нов интегриран модел за научно сътрудничество. Този модел се основава на комбинирането на различни елементи, целящи стимулиране на сътрудничеството, запазване на културните идентичности и насърчаване на иновационния потенциал.

Основните компоненти на концептуалния модел са:

- Мрежа от мултидисциплинарни партньорства – този компонент подчертава важноста на интегрирането на разнообразни научни дисциплини, включително хуманитарни, социални науки, изкуства и природни науки. Така се създава подход, който обединява различни гледни точки и методологии, което не само стимулира иновации, но и осигурява по-добро разбиране на сложните социални и културни проблеми.

- Механизми за културна адаптация – това включва разработване на стратегии, които да интегрират местни културни практики и традиции в рамките на международни научни проекти. Чрез този подход се осигурява създаването на научни резултати, които не само отразяват глобални тенденции, но и са съобразени с локалните културни контексти, което прави научните изследвания по-релевантни и устойчиви в дългосрочен план.

- Оценка на въздействието – важно е да се разработят методологии за измерване на въздействието на научното сътрудничество върху опазването на културното наследство и развитието на иновации. Оценката на въздействието ще позволи да се проследят ефектите от сътрудничеството както на местно, така и на глобално ниво, осигурявайки основа за бъдещи подобрения и адаптации на моделите за сътрудничество.

Фиг. 1. Модел за научно сътрудничество

Предложеният концептуален интегриран модел има за цел не само да подобри ефективността на научното сътрудничество в България и региона, но и да създаде устойчиви механизми, които съчетават културната идентичност и иновациите, осигурявайки трайни ползи за обществото.

За успешното прилагане на новия интегриран модел е необходимо той да се основава на три основни принципа:

- Устойчивост – моделът следва да бъде ориентиран към устойчиво развитие, което обхваща научни, културни и социални измерения. Проектите трябва да осигуряват дългосрочни ползи за местните общности, да бъдат финансово и институционално стабилни и да отчитат нуждите на бъдещите поколения. При изграждането на научни мрежи за културни иновации е важно да се създадат устойчиви структури за културен обмен. Такива мрежи не бива да се ограничават само до генериране на научни резултати, а да продължат да функционират и след приключване на конкретните проекти.

- Културна чувствителност – необходимо е във всички аспекти на научното сътрудничество да се проявява културна чувствителност. Проектите трябва да се основават на равнопоставеност, взаимно уважение и приемане на културните различия и традиции на участниците. Използването на изследователски методи, съобразени с местния културен контекст, и интегрирането на традиционни знания в съвременните научни изследвания – например включване на местни практики за устойчиво земеделие в агрономични проекти – е от съществено значение за успешното взаимодействие и за създаване на иновации, които отговарят на реалните нужди на общностите.

- Иновационен потенциал – моделът трябва да поставя иновациите в основата на научното развитие. Това включва не само технологични решения, но и нови концептуални подходи, които съчетават културни и научни перспективи. Иновациите следва да улесняват интегрираното сътрудничество, като отварят път към нови форми на знание и взаимодействие. Разработването на съвместни платформи за изследвания и културен обмен, които използват съвременни технологии за дигитализация на културното наследство, както и изграждането на иновационни хъбове за партньорство между академични институции и индустрията, са ключови елементи за изграждането на устойчиви и продуктивни научни общности.

Роля на академичните институции при формулиране, изпълняване и следване на определена научна политика

Различните академичните институции играят централна роля в този интегриран модел като ключови двигатели на научния напредък, културната осведоменост и иновациите. Те не само трябва да осигуряват инфраструктура за сътрудничество, но и активно да насърчават културната чувствителност и устойчивото развитие чрез интегриране на тези принципи в образователните програми и научните изследвания. В този контекст съществена функция на университетите и научните организации е да:

- създадат международни мрежи за сътрудничество, които включват както научни, така и културни партньори, с оглед на взаимната обогатеност и иновации;
- да развиват програми за обмен на студенти и изследователи, които да включват културни аспекти и да насърчават сътрудничеството на местно, национално и международно ниво;
- научната политика трябва да бъде фокусирана върху иновациите в контекста на културното наследство и местните социални и икономически контексти.

Академичните институции изпълняват централна роля в представения концептуален интегриран модел, функционирайки като ключови катализатори на научния прогрес, културната осведоменост и иновациите. От съществено значение е те не само да осигуряват необходимата инфраструктура за съвместни инициативи, но и проактивно да култивират културна чувствителност и устойчиво развитие чрез систематичното интегриране на тези основополагащи принципи в образователните парадигми и научноизследователските дейности.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Изследването на интегрираните модели за академично взаимодействие между научните иновации и съхраняването на културната идентичност показва, че успешното сътрудничество между различни културни и научни общности изисква внимание към няколко ключови елемента:

- Интегрирането на културната чувствителност в научните изследвания е от съществено значение за запазване на уникалността на локалните култури и предотвратяване на културната хомогенизация;
- Устойчивите модели на сътрудничество могат да комбинират иновации с дългосрочни ползи за местните общности, като стимулират научни и социални промени, които отчитат специфичността на културите и традициите;
- Ролята на академичните институции е централна за формирането на научни мрежи и културни партньорства, които трябва да се основават на принципите на равенство, взаимно уважение и културно разнообразие.

Анализът на съществуващите модели и примери показва, че академичните институции трябва активно да насърчават сътрудничеството, което съчетава академичната изследователска работа с културните контексти, като поддържат интеграцията на културните маркери в научния процес.

БЛАГОДАРНОСТИ

Докладът е реализиран в рамките на научноизследователски проект на тема: „Нова научна парадигма. Модел за академично коопериране в сферата на наука, стратегическото планиране и иновациите, целящ съхранение на културната идентичност и развитие на капацитет“, финансиран от Фонд „Научни изследвания“ на Министерството на образованието и науката с договор КП-06-Н85/5 от 5.12.2024 г.

БЕЛЕЖКИ

1. <https://education.ec.europa.eu/education-levels/higher-education/european-universities-initiative>
2. https://joint-research-centre.ec.europa.eu/science-meets-regions_en
3. <https://heranet.info/>
4. https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en
5. <https://culture.ec.europa.eu/cultural-and-creative-sectors/cultural-and-creative-sectors>
6. <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/bg>

ЛИТЕРАТУРА

- ДЕНЧЕВ, С., 2019. *Информация и сигурност*. София: „За буквите – О писменехъ“, ISBN 978-619-185-369-4 (pdf).]
- ИВАНОВ, М., Р. ЙОТОВА, Д. СТОЯНОВА, 2022. Някои разсъждения върху кризите през последните десетилетия и последиците за образователната система и националната идентичност. В: *Национална сигурност, идентичност и медии в условията на глобална политическа и икономическа криза*. Сборник с научни доклади от Регионална кръгла маса с международно участие, проведена на 9 септември 2022 г., гр. Одрин, Република Турция. София: „За буквите – О писменехъ“, стр. 143-147. ISBN 978-619-185-567-4
- ПАВЛОВА, М., Д. СТОЯНОВА, 2022. Обучението в УниБИТ в областта на културното наследство – модели за надграждане на университетския имидж. В: *Модел за изграждане и утвърждаване на български институционален имидж на територията на Р Турция*. София: „За буквите – О писменехъ“, стр. 43-50, ISBN 978-619-185-552-0.
- ПЕТЕВА, И., 2008. *Информираният гражданин. Прозрачност и сигурност на информацията*. София: „За буквите – О писменехъ“, ISBN 978-954-8887-38-0.
- ЙОТОВА, Р., 2018. Ролята на лидера при изграждането на екипи в университетска информационна среда. В: *Формиране на имидж и стратегическо управление в университетска информационна среда*. София: „За буквите – О писменехъ“, стр. 119-129. ISBN - 978-619-185-373-1.

REFERENCES

- DENCHEV, S., 2019. *Informatsia i sigurnost*. Sofia: „Za bukвите – O pismeneh“, ISBN 978-619-185-369-4 (pdf).
- IVANOV, M., R. YOTOVA, D. STOYANOVA, 2022. *Nyakoi razsazhdenia varhu krizite prez poslednite desetiletia i posleditsite za obrazovatelната sistema i natsionalната identichnost*. V: *Natsionalna sigurnost, identichnost i medii v usloviyata na globalna politicheska i iкономическа kriza*. Sbornik s nauchni dokladi ot Regionalna kragla masa s mezhduнародно uchastie, provedena na 9 septemvri 2022 g., gr. Odrin, Republika Turtsia. Sofia: „Za bukвите – O pismeneh“, s. 143-147. ISBN 978-619-185-567-4
- PAVLOVA, M., D. STOYANOVA, 2022. *Obuchenieto v UniBIT v oblastta na kulturnoto nasledstvo – modeli za nadgrazhdane na universitetskia imidzh*. V: *Model za izgrazhdane i utvarzhdavane na balgarski institutsionalen imidzh na teritoriyata na R Turtsia*. Sofia: „Za bukвите – O pismeneh“, s. 43-50, ISBN 978-619-185-552-0.
- PETEVA, I., 2008. *Informiraniyat grazhdanin. Prozhnost i sigurnost na informatsiyata*. Sofia: „Za bukвите – O pismeneh“, ISBN 978-954-8887-38-0.
- YOTOVA, R., 2018. *Rolyata na lidera pri izgrazhdaneto na ekipi v universitetska informatsionna sreda*. V: *Formirane na imidzh i strategichsko upravlenie v universitetska informatsionna sreda*. Sofia: „Za bukвите – O pismeneh“, s. 119-129. ISBN 978-619-185-373-1.
- HALL, S., 1996. Questions of cultural identity. In S. Hall & P. du Gay (Eds.), *Questions of cultural identity* (pp. 1-36). Sage Publications.

BAUMAN, Z., 2000. *Liquid modernity*. Polity Press.

YORDANOVA, S., S., DENCHEV, D. STOYANOVA. Redefining the future of learning through cooperation between universities and the industry. EDULEARN21 Proceedings, pp. 3430-3435, ISBN: 978-84-09-31267-2, ISSN: 2340-1117.

AN INTEGRATED MODEL FOR ACADEMIC INTERACTION IN SEARCH OF GENERIC DETERMINANTS BETWEEN SCIENTIFIC INNOVATIONS AND CULTURAL IDENTITY

Abstract: *This article explores the possibilities for building a model for academic interaction that combines the pursuit of scientific innovation with the need to preserve and develop cultural identity. In the context of global transformations in the systems of higher education and scientific activity, as well as in response to the urgent need for cultural sustainability, an interdisciplinary and strategic approach to academic cooperation is proposed. Through the application of qualitative methods and comparative analysis of international academic practices, key principles for sustainable cooperation between scientific institutions, cultural organizations and innovation structures are derived.*

Keywords: *academic interaction; cultural identity; scientific innovation; strategic planning; integrated model*

Assoc. Prof. Steliana Yordanova, PhD

ORCID ID 0009-0001-3367-7806

University of Library Studies and Information Technologies

Sofia, Bulgaria

E-mail: s.yordanova@unibit.bg

СЪВРЕМЕННИ ИЗМЕРЕНИЯ
НА ЕВРОПЕЙСКОТО ОБРАЗОВАТЕЛНО
И НАУЧНО ПРОСТРАНСТВО

БЪЛГАРО-ТУРСКИ КУЛТУРНИ ОБЩУВАНИЯ

Деветнадесети международен пътуващ семинар на УниБИТ

Том 13

Първо издание
Българска

Редактор и коректор
Татяна Джунова

Печат
БПС ООД

Формат 60x100/8
Печатни коли 38

Академично издателство „За буквите – О писменехъ“
ISSN 2367-7988

УНИВЕРСИТЕТ
ПО БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ И ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ
1784 София, бул. „Цариградско шосе“ № 119
www.unibit.bg